

Centrum för turism och upplevelseproduktion

Hur kan Luleå tekniska universitet dra
nytta av erfarenheterna från projektet
och dess genomförande?

Reflektioner från projektgruppen:
Lars Elenius, Hans Gelter, Bengt Klefsjö,
Christina Rådelius och Håkan Ylinenpää

Innehåll

Sammanfattning	3
I Projektet	5
Bakgrund	5
Organisation	5
Syfte och vision	6
II Genomförande	7
Arbetsprocessen	7
Seminarier och kurser	8
Forskarskolor	9
Internationella samarbete	9
Ändrade interna förutsättningar	10
III Resultat och erfarenheter	11
Projektbeskrivning och projektmål	11
Forskningsprojekt	12
Forskarutbildning	12
Utbildning och seminarier	12
Extern samverkan/Extern stöd	12
Intern samverkan/Internt stöd	13
IV Framtid	13
Olika ämnens bidrag	13
Projektets fortsättning	13
Bilaga 1	
Översikt över projekt som delfinansierats av CTU-projektet	15

Sammanfattning

Turism och upplevelsenäringen är den snabbast växande näringen i västvärlden. I Sverige omfattade turismen cirka 3% av BNP under 2005. Norrbotten har i ett globalt perspektiv unika förutsättningar för turism och upplevelseproduktion, med sin vidsträckt och glest befolkade natur och unika mångkultur. Detta har turisterna börjat inse och Norrbottens län med sitt perifera läge är för närvarande den region i landet där turismintäkterna ökar mest. De möjligheter turism och upplevelseproduktion kan skapa i länet har också på allvar börjat uppmärksammas av olika aktörer. Länsstyrelsen har, exempelvis, angett upplevelseindustrin som ett prioriterat område i det regionala tillväxtprogrammet.

Många privata och offentliga aktörer inom turismnäringen behöver ökad kunskap om exempelvis språk, turistönskemål, värdskap, service, marknadsföring och kvalitetsfrågor för att kunna utveckla sina verksamheter på ett bra sätt för den internationella marknaden. Detta är avgörande för att turismen ska kunna utvecklas i regionen, locka nya besökare och bidra till ökad sysselsättning.

I detta arbete krävs samverkan mellan turistföretagen med dess branschorganisationer, olika typer av beslutsfattare och utbildningsanordnare. Här är Luleå tekniska universitet (LTU) en given samarbetspartner. Ett viktigt led i universitetets roll är därför att samla all kunskap inom området turism och upplevelseproduktion till en slagkraftig och lätt identifierbar enhet och att därigenom bättre bidra till utvecklingen i nära samarbete med näring och beslutsfattare.

En fast övertygelse om de stora möjligheter turism och upplevelseproduktion har i vår region utgjorde bakgrund och drivkraft till det engagemang vi, som rapportens författare, gick in i detta projekt med. Projektet fick arbetsnamnet *CTU-projektet*, där CTU står för *Centrum för turism och upplevelseproduktion*.

Inom ramen för CTU-projektet har ett stort antal aktiviteter genomförts. Förutom internt och externt förankringsarbete har utbildningar och seminarier initierats och genomförts och presentationer hållits. Olika nätverk och samverkanskonstellationer har skapats och förstärkts inom och utom universitetet, och positiva förväntningar på universitetet har väckts och tydliggjorts. Olika forskningsprojekt har också genomförts. I de olika forsknings- och utvecklingsprojekten, som har delfinansierats inom ramen för CTU-projektet, har forskare från nio olika universitetsämnen och tre institutioner varit verksamma. Forskare och lärare inom flera ämnen och institutioner vid LTU har därmed uppvisat intresse för att kraftsamla kring turism och upplevelseproduktion. I första hand gäller detta Institutionen för musik och media i Piteå och IES. På IES har kvalitets- & miljöledning, entreprenörskap, nationalekonomi, rättsvetenskap, historia och industriell organisation alla aktivt deltagit i olika aktiviteter och delprojekt. Naturligtvis finns också kopplingar till ämnen och ämnesområden inom andra delar av LTU, såsom industriell design, samhällsbyggnad, arbetsvetenskap och pedagogik, även om konkreta projekt med representanter från dessa ämnesområden och med CTU-finansiering under denna första fas inte kommit till stånd.

Under den period CTU-projektet genomfördes byttes ledningspersoner på samtliga tre ledningsnivåer inom Luleå tekniska universitet. Detta gjorde projektgruppens arbete besvärligt.

Speciellt besvärande var att dåvarande prefekten vid IES, som delvis var initiativtagare till CTU-projektet, avgick och ersattes med en person med en avsevärt svalare inställning till att koppla en centrumbildning till IES. Hösten 2006 valdes dessutom nya ledamöter och ny dekanus i Filosofisk och Teknisk fakultet, vilket fördröjde, och delvis försvårade, kommunikationen mellan projektgruppen och fakultetsnämnderna. Genom att vi inte kunde få besked om universitetsledningens inställning i frågan försvårades arbetet mot tilltänkta finansierare väsentligt och CTU-projektet uppnådde inte målet att skapa erforderliga organisatoriska och ekonomiska förutsättningar för etablerandet av *Centrum för turism och upplevelseproduktion*. Trots detta har, som nämnts ovan, många viktiga resultat åstadkommit inom CTU-projektets ram. .

Det är vår förhoppning att dessa resultat tas till vara och att det arbete CTU-projektet påbörjat fortsätter i annan form med Institutionen för musik och medier vid campus i Piteå som den drivande kraften. Institutionen för musik och medier hoppas snart få upplevelseproduktion som forskarutbildningsämne och en professur i upplevelseproduktion. Till detta ska läggas satsningen på att utveckla KK-stiftelsens mötesplats för upplevelseindustrin vid Acusticum och Institutionen för musik och medier i Piteå till en starkare regional och nationell aktör inom turism och upplevelseproduktion, satsningen på en ”Testplats Acusticum” för test och utveckling av upplevelser i samband med uppförandet av ett nytt konserthus, samt uppdraget att koordinera utvecklingsområdet ”Upplevelse, turism och fritid” inom LTU. Allt detta sammantaget lägger en bra grund för en samlad och stark miljö för samverkan inom turism och upplevelseproduktion. Vi är därför övertygade om att en etablering av CTU i denna miljö skulle stärka både centrumbildningen och miljön i Piteå.

Vi är naturligtvis besvikna över att inte projektets huvudmål är nått, men vi är lika övertygade idag som då CTU-projektet startade om vikten av att utveckla turism och upplevelseproduktion i vår region och den viktiga roll universitetet har i denna utveckling. Vi hoppas att universitetets ledning på alla nivåer snabbt förmår enas kring hur denna kraftsamling ska ske och var en centrumbildning organisatoriskt ska höra hemma. Vår bedömning är att det är bråttom om inte Luleå tekniska universitet ska bli frånsprungna och missa en framtidsroll inom området turism och upplevelseproduktion.

Denna rapport kan ses som en kortare och mer lättillgänglig version av slutrapporten till projektet ”Regional samverkan inom turismområdet”, som är CTU-projektets officiella namn. Rapporten kan också ses som en något mer personligt färgad bild av projektet och dess genomförande. Rapportens författare är ensamma ansvariga för innehållet i denna rapport.

I. Projektet

Bakgrund

Turism och upplevelsenäringen är den snabbast växande näringen i västvärlden. Enligt FN uppgår upplevelseindustrin till sju procent av världens bruttonationalprodukt, BNP, och andelen är stadigt ökande. I Sverige omfattade turismen cirka tre procent av BNP under 2005. Turistnäringens totala omsättning var redan då nästan 191 miljarder svenska kronor och ökade med 9,8% från året 2004. Neringen har idag flera anställda än alla areella näringar tillsammans och export av turism är nu större än svensk bilindustri.

Norrbottnen har i ett globalt perspektiv unika förutsättningar för turism och upplevelseproduktion, med sin vidsträckta och glest befolkade natur och unika mångkultur. Detta har turisterna börjat inse och Norrbottens län med sitt perifera läge är för närvarande den region i landet där turismintäkterna ökar mest.

Betydelsen av och möjligheten med turism och upplevelseproduktion i länet har också börjat uppmärksammas av olika aktörer. Länsstyrelsen har exempelvis angett upplevelseindustrin som ett prioriterat område i det regionala tillväxtprogrammet.

Det finns dock brist på turistföretag som på ett bra sätt kan svara upp mot internationella besökares krav och behov. Många privata och offentliga aktörer inom turismnäringen behöver också ökad kunskap om, exempelvis, språk, turistönskemål, värdskap, service, marknadsföring och kvalitetsfrågor för att kunna utveckla sina verksamheter på ett bra sätt för den internationella marknaden. Detta är avgörande för att turismen ska kunna utvecklas i regionen, locka nya besökare och bidra till ökad sysselsättning.

Att ha lokalbefolkningen med sig i denna förändringsprocess är också oerhört betydelsefullt om turismnäringen ska kunna utvecklas. I detta arbete krävs samverkan mellan turistföretagen med dess branschorganisationer, olika typer av beslutsfattare och utbildningsanordnare. Här är Luleå tekniska universitet (LTU) är en given samarbetspartner i regionen.

Vår fasta övertygelse om de stora möjligheter turism och upplevelseproduktion har i vår region och vårt land tillsammans med vår uppriktiga och starka vilja att bidra till dess utveckling utgjorde bakgrund och drivkraft till att vi som författat denna rapport engagerade oss i projektgruppen till detta projekt. Projektet kallas i denna sammanfattning för *CTU-projektet*, där CTU står för *Centrum för turism och upplevelseproduktion*.

Organisation

Projektet initierades under 2005, med medel från Länsstyrelsen för utveckling av samverkansuppgiften vid Luleå tekniska universitet. Vid Institutionen för industriell ekonomi och samhällsvetenskap (IES) skapades då ett paraplyprojekt kring turism och upplevelseindustri, som av Länsstyrelsen och universitetet tilldelades två miljoner kronor. Det skulle användas till utveckling av det regionalt utpekade strategiska tillväxtområdet turism och

upplevelseindustri tillsammans med näringen¹. Uppdraget rörde hela regionen, men tanken var att universitetet först skulle stärka sin verksamhet inom området, genom att samla sin egen kompetens och erbjuda en plattform för samverkan genom att skapa en centrumbildning. Denna fick arbetsnamnet *Centrum för turism och upplevelseproduktion*, eller på engelska ”*Swedish Lapland University Center for Tourism and Experience Production*”.

Projektet ”smygstartade” i mitten av januari 2006 med ett regionalt RTP-seminarium, som Lars Elenius, IES, hade i uppdrag att arrangera för LTU. Temat var ”Turism och upplevelseindustri”. Han samarbetade med Christina Rådelius, Mötesplats Upplevelseindustrin i Piteå, vid programläggning och genomförande. Seminariet lockade över hundra besökare och man fick byta till universitetets största föreläsningssal, LKAB-salen, för att alla deltagare skulle få plats. Seminariet visade på det stora regionala intresset för området. Huvuddelen av deltagarna kom från turismföretag och offentliga kulturinstitutioner. Seminariedagen visade att det fanns både intresse och behov av universitetets medverkan i utvecklingen av turism och upplevelseindustri.

De regionala tillväxtmedlen utökades med Mål 1-medel från EU:s strukturfonder och budgeten fördubblades till cirka fyra miljoner kronor för projektperioden 2006-01-01—2007-03-31, som senare förlängdes till oktober månad 2007.

Projektet, som i slutet kallades ”Regional samverkan inom turismområdet”, initierades av Kjell Rask, dåvarande prefekt vid IES², Bengt Klefsjö, professor i kvalitetsteknik, Håkan Ylinenpää, professor i entreprenörskap, och Lars Elenius, docent i historia – alla vid Institutionen för industriell ekonomi och samhällsvetenskap. Starten skedde i januari 2006 och fil.lic. Christina Rådelius rekryterades från Mötesplats Upplevelseindustrin Piteå till arbetet som projektledare på deltid, från och med april månad. Projektgruppen utökades samtidigt med Hans Gelter, lektor och programansvarig för utbildningen i upplevelseproduktion vid Institutionen för musik och medier, LTU Piteå.

Syfte och vision

Projektets syfte var att samla och utveckla universitetets kompetenser inom turismrelaterad utbildning och forskning för att på ett bättre sätt bidra till regional tillväxt inom turismnäringen³. Avsikten var att skapa en strategiskt samverkande organisation, formulerad i arbetsnamnet *Centrum för turism och upplevelseproduktion*, CTU, som genom samplanering och komplementärt utbyte skulle skapa en nationellt konkurrenskraftig miljö för utbildning, forskning och samverkan med olika delar av samhället. Projektgruppen formulerade uppgiften i en verksamhetsplan och valde ”att verksamheten skall fokusera turism och upplevelseproduktion i perifera områden med utgångspunkt i Nordkalottregionen och Barentsregionen med dess unika förutsättningar. Den skall inriktas på de tre huvudområdena *vårdskap*, *samverkan* och *marknadskommunikation*. Nedanstående verksamhetsidé och vision formulerades också i verksamhetsplanen:

---

¹ Luleå tekniska universitet, rektors (Ingegerd Palmér) beslutsmöte 2005-06-21, protokoll nr 95-05

² IES = Industriell ekonomi och samhällsvetenskap

³ EU:s strukturfonder Mål 1 Norra Norrland, beslut 2006-02-15, dnr 304-13880-2005

Verksamhetsidé

Centrum för turism & upplevelseproduktion verkar för kunskapsutveckling, forskning och grund- och vidareutbildning inom turism och upplevelseproduktion med ett särskilt fokus på utmaningar och möjligheter kopplade till natur och kultur i den egna regionen. Centrat har sin bas i institutioner och ämnen vid Luleå tekniska universitet och arbetar i nära samverkan med turistnäring och offentlig verksamhet. Det utgör ett nav för LTU:s verksamhet inom turism och upplevelseproduktion.

Vision 2010

Centrum för turism och upplevelseproduktion är en internationellt erkänd arena för att utveckla turism och upplevelseproduktion på ett regionalt, nationellt och internationellt plan. Den är känd för nytänkande och gränsöverskridande projekt, genomförda i samverkan med företag och offentlighet. CTU fokuserar särskilt på turism med utgångspunkt i Nordkalottregionen och Barentsregionen med dess unika förutsättningar.

II. Genomförande

Arbetsprocessen

Projektets fokus var enligt projektansökan och projektbeslut ”planering, igångsättande och etablering av en plattform för utveckling av regional och nationell turism med Luleå tekniska universitet som motor”. Den enda typ av forum som kunde skapas för detta var, enligt gruppens bedömning, en centrumbildning. För en sådan krävs, förutom universitetet, minst en extern avtalspart samt extern finansiering. Centrumbildningen måste också organisatoriskt placeras vid en institution, dvs. formellt administreras via denna, även om den räknas som hela universitetets centrumbildning.

Den preliminära planen för projektet var formulerad i fem utvecklingssteg fram till och med 2010. Den första delen av projektet var dock endast finansierad fram till mars 2007⁴.

Två delprojekt med internationell inriktning igångsattes i början av 2006. Det ena var en pilotkurs i entreprenörskap inom turismsektorn, i samarbete mellan LTU och universitetet i Rovaniemi. Det andra handlade om planeringen av en internationell mastersutbildning i turism, i samverkan med universiteten i Rovaniemi och Palma de Mallorca.

Projektgruppen ville också nå intresserade medarbetare inom universitetet som arbetade med eller var intresserade av att forska inom turism och upplevelseområdet. I slutet av april genomfördes ett seminarium om att utveckla forskning och utbildning inom turism och upplevelseproduktion vid LTU. Det lockade omkring 20 personer från tre olika institutioner. VD:n för den regionala turismorganisationen Norrbotten/Lappland (Swedish Lapland) deltog också. Det fanns dock fortfarande vid den här tidpunkten frågetecken kring vad som var

---

⁴ Sluttidpunkten förlängdes senare till oktober 2007.

viktigast att satsa på inom projektet – till stor del beroende på den korta projekttiden, men också på grund av att området turism och upplevelseproduktion är så splittrat inom LTU.

Under de första månaderna efter projektstarten försökte gruppen komplettera sin kunskap med mer omvärldskunskap och mer kunskap om kommande ramprogramfinansiering via EU för att kunna placera in projektet i ett större sammanhang med en längre tidshorisont. Bedömningen var att för att kunna uppnå den vision som gruppen satte upp inför 2010 (se ovan) krävdes många parallella insatser på flera fronter i fråga om samverkan, utbildning och forskning.

Projektets verksamhetsplan var klar i slutet av augusti 2006 och diskuterades vid en LTU-workshop den 30 augusti 2006. Till denna var även Nuteks turismansvarige Dennis Bederoff och KK-stiftelsens ansvariga för upplevelseindustrisatsningen, Carin Daal, inbjudna. Workshopen resulterade bland annat i ett förslag att projektgruppen skulle gå ut brett inom universitetet och efterfråga projektförslag, för att den vägen engagera fler personer inom universitetet. Detta gjordes också och efter diverse kompletteringar, och förslag om att personer skulle samarbeta, utkristalliserades så småningom tretton projekt⁵. Några projekt var mer omfattande och byggde på insatser av en större forskargrupp, i ett fall även med deltagande av en amerikansk professor. Andra handlade om att arbeta fram ansökningar till forskningsfinansierare eller andra typer av förstudier. Dessa projekt startade och avslutades vid olika tidpunkter från och med oktober 2006 till och med september 2007⁶.

Seminarier och kurser

Projektet har under perioden genomfört fem interna seminarier på universitetscampus i Luleå och Piteå, samt fem externa seminarier riktade till näring och offentlig verksamhet. De senare hölls i Luleå, Jokkmokk och Haparanda och hade externa föreläsare. Seminarierna har haft olika syften. Det har handlat om att få näringens synpunkter inför en viss undersökning; att utveckla nätverk och kommunicera planerna runt centrumbildningen och dess verksamhet; att undersöka vilka behov och vilket intresse näringen har av universitetets tjänster, samt att öka näringens och de offentliga representanternas kunskaper om sådant som kan bidra till ökad lönsamhet inom turistnäringen. Projektledaren och representanter för projektgruppen har dessutom på olika sätt informerat om CTU-projektet vid olika konferenser arrangerade av andra aktörer, som exempelvis den regionala turismorganisationen Norrbotten/Lappland.

Under våren 2007 fortsatte arbetet med kortkurser och seminarier för näringen i regionen. Fyra kortkurser i *Affärsutveckling genom grafisk profil och webbdesign*, *Interpretation och guidning*, *Kvalitet, kvalitetssäkring och värdskap* samt *Upplevelsebaserat entreprenörskap* planerades; den sistnämnda i samarbete med Lapplands universitet i Rovaniemi. Kurserna ansågs väl svara mot de behov som turistnäringen hade uttryckt bland annat vid Turismforum i Gällivare i oktober 2006 som arrangerades av Norrbotten/Lappland.

Kortkurserna marknadsfördes samlat genom annonser i de regionala dagstidningarna och i annonsblad, vid olika seminarier samt genom riktade utskick till Norrbotten/Lapplands medlemsföretag och alla de företag och andra intressenter som projektledaren hade i sin

---

⁵ Se lista i bilaga 1.

⁶ Rapporterna finns på hemsidan www.ltu.se/ctu

mejlförteckning. Projektgruppen hade satt ett minimum på tio deltagare för att det skulle vara ekonomiskt motiverat att genomföra kurserna. På grund av olycklig årstid, och möjligen också otillräcklig marknadsföring och/eller ovana att erlägga en mindre kursavgift, kunde endast en av de planerade kurserna (Interpretation och guidning) genomföras⁷. Vår slutsats är att den här typen av utbildningsinsatser kräver längre framförhållning och tid till marknadsföring och kanske också att man nyttjar fler marknadsföringskanaler. Det krävs tid och uthållighet för att LTU ska etablera sig som en legitim leverantör av utbildningstjänster inom detta område. Kortkurserna har dock uppmärksammats på olika sätt och bland annat resulterat i att Akademi Norr vill samarbeta med LTU i kurser om och till turismnäringen.

Forskarskolor

Två av projektgruppens ledamöter, Håkan Ylinenpää och Bengt Klefsjö, har varit starkt engagerade i Forskarstation Östra Norrbotten, en forskarskola som bygger på ett samarbete mellan de fyra kommunerna Kalix, Överkalix, Haparanda och Övertorneå samt Luleå tekniska universitet och Sveriges lantbruksuniversitet. Ett av forskningsområden här var turism med tre doktorander och deras handledare involverade. De erfarenheter som gjorts i detta projekt (och som sammanfattas i särskild slutrapport) stärker projektgruppens övertygelse om att en lämpligt organiserad forskarskola skulle vara en viktig motor i ett den tänkta centrumbildningen.

För att undersöka i vilken utsträckning det finns andra forskarskolor inom turism och upplevelseproduktion och utreda lämpliga organisationsformer tillsattes en studie inom CTU-projektet under ledning av Elena Iliachenko⁸. Denna studie visade, bland annat, att det finns ett intresse när det gäller utbildning och forskning inom det aktuella fältet, men att någon forskarskola inte finns i landet för närvarande. Rapporten utgör en viktig kunskapskälla vid utveckling av forskarutbildning inom området turism och upplevelseproduktion.

Internationella samarbeten

Turism och upplevelseproduktion i olika former och under olika namn är viktiga forskningsämnen internationellt sett. I ett av de forskningsprojekt som drivits under projekttiden har internationell förankring knutits med professor Joe Hair, Kennesaw State University i USA. Inom ramen för CTU-projektet har också, som redan påpekats, arbete drivits med etablering av en internationell masterutbildning i turism i samverkan mellan Luleå tekniska universitet och universiteten i Rovaniemi och Palma de Mallorca. Utbildningen planerades, avtal undertecknades och starttid bestämdes till hösten 2006. Situationen förändrades dock i och med införandet av det nya Master of Science programmet i Europa och kostnadsproblem för det spanska universitetet. Lösningen har blivit att antalet lärartimmar minskar för den spanska partnern samtidigt som universiteten i Dubrovnik och Ljubljana går in som nya partners i teamet. Det innebär dock att nya avtal måste skrivas mellan de olika universiteterna. Inom ramen för detta utvecklingsarbete har professor Jafar Jafari, University of Wisconsin-Stout, USA, varit

---

⁷ Vi har senare erfarit ett relativt stort intresse för att delta i de planerade utbildningarna

⁸ Rapporten ”Developing a Research School in Tourism and Experience Production” återfinns på www.ltu.se/ctu

drivande. Han har också deltagit i ett av de interna och ett av de externa seminarierna samt till viss del fungerat som bollplank i diskussionerna kring CTU-projektet.

*Professor Antti Hahti,
University of Lapland,
Rovaniemi, Finland*

*Professor Joe Hair, Kennesaw State
University, USA
(Foto: Bengt Klefsjö)*

*Professor Jafar Jafari, University of
Wisconsin-Stout, USA
(Foto: Bengt Klefsjö)*

Förutom ovan nämnda internationella samarbeten kan nämnas att Hans Gelter sedan tidigare också har ett nära samarbete med Lapland Center of Expertise for the Experience Industry, Rovaniemi, innefattande bland annat sampubliceringar och gemensamma workshops.

Ändrade interna förutsättningar

Under den period projektet genomfördes byttes ledningspersoner på samtliga tre ledningsnivåer inom LTU. Vi fick, bland annat, en ny rektor i Pia Sandvik Wiklund från hösten 2005. I hennes ansträngningar att profilera universitet tillsatte hon en utredning under ledning av Örjan Johansson, prefekt vid Institutionen för arbetsvetenskap. Utredningen hade till uppgift att ge förslag på hur utbildning och forskning inom området turism, upplevelseproduktion och fritid (TUFF), som då var ett utvecklingsområde inom ramen för Filosofisk fakultet, skulle organiseras. Utredningsförslaget, som överlämnades i december 2006, ifrågasattes av olika parter, däribland de personer som representerade IES i CTU-projektet. Utredningen innehöll bland annat information rörande CTU-projektet vars korrekthet kan ifrågasättas.

Under projektets första år stod det klart för gruppen att det inte gick att arbeta för en centrumbildning med namnet ”Swedish Lapland University Center for Tourism and Experience Production”, eftersom det kunde uppfattas som ett annat universitet än LTU. Det blev också tydligt att den enda rimliga organisationsformen var en centrumbildning, vilken administrativt måste ligga under en institution – även om dess verksamhet omfattade flera institutioner. Detta förändrade projektets förutsättningar eftersom den nya och tydligare ansvarsfördelningen krävde ett tydligare stöd än tidigare från en institutionsledning.

På försommaren 2006 avgick dåvarande prefekten vid IES, Kjell Rask, som delvis var initiativtagare till CTU-projektet, och Bo Jonsson efterträdde honom som prefekt. Den nye prefekten hade en annan, och betydligt svalare, inställning till en turismsatsning vid LTU och

visade sig klart mindre intresserad av att en centrumbildning knöts till IES. Genom att prefekten formellt är ensam beslutande på institutionsnivå fick den nye prefektens inställning mycket stor betydelse för det fortsatta arbetet. Det ska här också tilläggas att även vid institutionen för musik och media i Piteå har prefektbyte skett under projekttiden där man under närmare ett år arbetade med en t.f. prefekt.

Hösten 2006 valdes dessutom nya ledamöter och ny dekanus i Filosofisk och Teknisk fakultet, vilket fördröjde, och delvis försvårade, kommunikationen mellan projektgruppen och fakultetsnämnderna. Under 2007 kom flera frågor som rörde projektet att hamna på olika instansers "bord", utan att något ställningstagande eller beslut togs. Förutom centrumbildningen handlade det om utvecklingsområdet "Upplevelse, turism och fritidsvetenskap" och frågan om att upplevelseproduktion skulle bli ett forskarutbildningsämne. Allt detta tillsammans gjorde projektgruppens arbete besvärligare

III. Resultat och erfarenheter

Problembeskrivning och projektmål

Syftet med CTU-projektet var att kraftsamla och stärka universitetets kunskap inom området turism och upplevelseproduktion och genom en tydlig kanal utåt i form av en centrumbildning exponera denna kunskap mot näring och beslutsfattare. Härigenom skulle möjligheter skapas att i samverkan med näringen bidra till dess utveckling med fokus på vår egen region.

I den verksamhetsplan projektgruppen formulerade finns ett antal specifika delmål på vägen mot en etablerad centrumbildning. Dessa är också uppdelade i fem olika steg under tidsperioden 2005-2010. Vi anser att flera av de mål vi satte upp för det första steget har uppfyllts. Exempelvis har två turismdoktorander inom Forskarstation Östra Norrbotten avlagt doktorsexamen, en internationell masterutbildning i turism i samverkan med universiteten i Rovaniemi och på Mallorca är utvecklad och starttid fastlagd, en inventering av näringens utvecklingsbehov är genomförd i samarbete med Norrbotten/Lappland, ett förarbete inför att etablera en professur och ett forskarutbildningsämne i upplevelseproduktion är genomfört, samt en inventering av vilka enheter inom LTU som är intresserade av att ingå i centrat är slutförd under 2006.

Med stor besvikelse kan vi dock konstatera att vi i dagsläget inte nått målet att skapa ekonomiska och organisatoriska förutsättningar för etablerande av centrumbildningen. Skälet är, som vi ser det och som framgår ovan, främst bristen på internt stöd inom universitet. Vi har dock förhoppningar om att arbetet med centrumbildningen ska fortgå och få något av en nystart, eftersom Institutionen för musik och media vid universitetets campus i Piteå nu har erbjudit sig att driva utvecklingen vidare.

Forskningsprojekt

CTU-projektet har initierat och möjliggjort en rad olika forsknings- och utvecklingsprojekt inom området turism och upplevelseproduktion. I de olika projekten, som har delfinansierats inom ramen för CTU-projektet, har forskare från nio olika universitetsämnen och tre institutioner varit verksamma. De genomförda projekten utgör en viktig bas för en fortsatt utveckling av verksamheten och representerar i flera fall viktiga investeringar i mångvetenskaplig samverkan inom LTU. Projekten återfinns i en bilaga till denna rapport. Projekten finns även beskrivna på webbsidan www.ltu.se/ctu, där också några av projektrapporterna kan laddas ner. Övriga rapporter kan fås genom de olika delprojektens kontaktpersoner.

Forskarutbildning

Erfarenheterna från den forskarutbildning i turism som genomförts inom ramen för Forskarstation Östra Norrbotten är goda. Inom CTU-projektet har sedan ett förarbete inför en utvecklad forskarutbildning genomförts. Sammantaget utgör detta en bra grund att bygga vidare på inför det fortsatta utvecklingsarbetet inom området.

Utbildningar och seminarier

Som tidigare konstaterats har en rad utbildningsinsatser och seminarier/workshops planerats och genomförts. Viktiga lärdomar har vunnits när det gäller planering och marknadsföring av kortare utbildningar riktade till näringen. När det gäller genomförda seminarier/workshops – väl spridda i regionen – är erfarenheterna mycket positiva. Projektgruppen ser också med spänning fram emot att den planerade masterutbildningen i internationell turism-management, som efter en del komplikationer kan starta inom kort.

Extern samverkan/Externt stöd

Att på olika sätt samverka med olika aktörer utanför universitetet har redan från början varit en prioriterad CTU-uppgift. Allt eftersom projektet framskred fick också projektet ett allt större stöd från enskilda turistföretag och branschorganisationer, liksom från offentliga beslutsfattare. Många hade synpunkter på att LTU verkat vara så ointresserat av området tidigare och var positiva till att det nu äntligen skedde en satsning. Dessa synpunkter lämnades bland annat vid konferenser och möten via Norrbotten/Lappland och vid egna kontakter med turism-entreprenörer och representanter för större företag inom besöksnäringen, som Scandic, IceHotel, STF Abisko och Pite Havsbad. Projektgruppen har uppfattat det som att det också fanns ett mycket tydligt intresse från olika offentliga finansiärer och stiftelser för en satsning på en centrumbildning.

Intern samverkan/Internt stöd

Ett viktigt resultat av CTU-projektet är att kanaler och samverkansformer för en mångvetenskaplig samverkan över ämnesgränserna inom Luleå tekniska universitet etablerats. Detta gäller också mellan ämnen vid olika campus inom universitetet. Vi utgår från att denna investering nu tillvaratas i det fortsatta utvecklingsarbetet..

Det tydliga stöd gruppen hade från ledningspersoner på olika nivåer inom Luleå tekniska universitet (LTU), inte minst genom prefekten Kjell Rask, innan och i början av CTU-projektet försvann i samband med de personbyten som har beskrivits ovan. I och med att LTU:s ledning inte tog aktiv ställning för en centrumbildning blev arbetet mot tilltänkta finansierare omöjligt.

IV. Framtiden

Olika ämnens bidrag

Forskare och lärare inom flera ämnen och institutioner vid LTU har uppvisat intresse för att kraftsamla kring turism och upplevelseproduktion. I första hand gäller detta Institutionen för musik och media i Piteå och IES. På IES har kvalitets- & miljöledning, entreprenörskap, nationalekonomi, rättsvetenskap, historia och industriell organisation alla aktivt deltagit i olika aktiviteter och delprojekt. Naturligtvis finns också kopplingar till ämnen och ämnesområden inom andra delar av LTU, såsom industriell design, samhällsbyggnad, arbetsvetenskap och pedagogik, där intresse manifesterats även om konkreta projekt med CTU-finansiering under denna första fas inte kommit till stånd.

Projektets fortsättning

Även om CTU-projektet inte nådde målet att skapa organisatoriska och ekonomiska förutsättningar för etablerandet av *Centrum för turism och upplevelseproduktion*, har många resultat åstadkommit inom projektets ram. Olika nätverk har skapats och förstärkts inom och utom universitetet, kontakter har tagits, olika förväntningar på universitetet väckts och intressanta projektresultat publicerats.

Det är vår innerliga förhoppning att alla dessa resultat tas till vara och att det arbete CTU-projektet påbörjat fortsätter i annan form. Vi tror, under de förutsättningar som nu finns vid universitetet, att Institutionen för musik och medier vid campus i Piteå är lämplig som den drivande kraften i denna fortsättning. Institutionen får av allt att döma, snart ett forskarutbildningsämne och en docent i upplevelseproduktion. Detta är självklart ett viktigt steg i den vetenskapliga etableringen av området. Till detta ska läggas satsningen på att utveckla KK-stiftelsens mötesplats för upplevelseindustrin i Piteå till en starkare regional och nationell aktör inom turism och upplevelseproduktion vid Acusticum och Institutionen för musik och medier, satsningen på en ”Testplats Acusticum” för test och utveckling av upplevelser i samband med uppförandet av ett nytt konserthus, samt uppdraget att koordinera utvecklingsområdet ”Upplevelse, turism och fritid” inom LTU.

Allt detta sammantaget lägger en bra grund för en samlad och stark miljö för samverkan inom turism och upplevelseproduktion. En etablering av CTU i denna miljö skulle stärka både centrumbildningen och miljön i Piteå.

Vi vill dock påpeka att vi är övertygade om att nyckeln till framgång ligger i att samla hela LTUs kompetens kring turism och upplevelseproduktion. Därför behöver Institutionen för musik och media olika ämnesmässiga samarbetspartner vid campus i Luleå, kanske främst inom Institutionen för industriell ekonomi och samhällsvetenskap, IES.

Vi är naturligtvis besvikna över att inte projektets huvudmål är nått, men är lika övertygade idag som då CTU-projektet startade om vikten av att utveckla turism och upplevelseproduktion i vår region och den viktiga roll universitetet har i denna utveckling. Vi hoppas att universitetets ledning på alla nivåer snabbt förmår enas kring hur denna kraftsamling ska ske och var en centrumbildning organisatoriskt ska höra hemma. Under projekttiden har Mittuniversitet tillsatt tre professorer i turism (<http://www.miun.se/mhtemplates/MHNewsPage.aspx?id=28764>). Vidare har Umeå universitet inlett en satsning inom turismområdet i Kiruna och startat utbildning i turism, gastronomi och hospitality management i regionen (se <http://www.info.umu.se/Nyheter/Pressmeddelande.aspx?id=2572>). Det är alltså mycket bråttom om inte Luleå tekniska universitet ska bli frånsprungna och missa en framtidsroll inom området turism och upplevelseproduktion, till och med i sin egen närregion. Det är också ytterst angeläget att LTU inte äventyrar det förtroendekapital som under CTU-projektet byggts upp med olika aktörer inom branschen och beslutsfattare på olika nivåer, som verkligen sett fram emot en efterlängtd fokusering och satsning av Luleå tekniska universitet inom turism och upplevelseproduktion.

Bilaga 1

Översikt över projekt som delfinansierats av CTU-projektet

Här ges en översikt över de delprojekt som har delfinansierats inom ramen för CTU-projektet. Slutrapporter och ytterligare information om de olika delprojekten kan fås på webbsidan ”www.ltu.se/ctu” eller via projektledaren.

Projektnamn	Projektledare och projektgrupp	Syfte
Developing a thermometer Measuring Tourists' Needs, Expectations and Experiences. An empirical study of visitors in Norrbotten	Ossi Pesämaa (industriell organisation, projled), Joe Hair (USA), Bengt Klefsjö (kvalitets- & miljöledning), Daniel Örtqvist (entreprenörskap)	Projektets syfte var att utveckla en "termometer" som mäter turisternas behov, förväntningar och upplevelser och vars resultat på sikt samlas i en databas som kan nyttjas för produktutveckling och förbättringsarbete.
Evenemangsforskning för hållbar evenemangsturism – IceLab och Testplats Acusticum	Hans Gelter (Inst. för musik och medier)	Projektets syfte var att genom en koordinerad forskningsinsats kring evenemang och festivaler stimulera och utveckla evenemangsturism lokalt, regionalt och nationellt.
Hållbar natur- och kulturturism: Guidens roll för kvalitetssäkring av upplevelsen och hållbar naturturism.	Hans Gelter (Inst. för musik och medier)	Projektets syfte var att studera guidens och upplevelsens roll för kvalitetssäkring av hållbar naturturism.
Upparbetning av professur i upplevelseproduktion	Hans Gelter (Inst. för musik och medier)	Projektets syfte var att förbereda extern finansiering av professur i upplevelseproduktion och inrättandet av forskarutbildningsämne i upplevelseproduktion.
Kundnyckel för vinnande värdskap	TorBjörn Nilsson (industriell organisation)	Projektets syfte var att undersöka förutsättningarna för en Marknadsnyckel Europa. Det resulterade i ett förslag till en lathund för hur man bör ta emot utländska turister.
Inventering av utbildningsbehov i turistföretag	Rickard Garvare (kvalitets- & miljöledning, projled), Lisbeth Lindström (fritidsvetenskap & idrott), Erik Lovén (kvalitets- & miljöledning), Daniel Örtqvist (entreprenörskap)	Projektets syfte var att undersöka och kartlägga turistföretags utbildningsbehov. I studien ingick företag från hela Sverige, även om fokus låg på företag i Norr- och Västerbotten. Projektet resulterade bl a i en modell för kompetensutveckling och utvecklingsinriktat lärande.
Turismen och naturresurserna: konflikt eller samverkan? Förstudie till ett rättsekonomiskt forskningsprojekt	Patrik Söderholm (nationalekonomi, projled), Gabriel Michanek (rättsvetenskap), Thomas Ejdemo (rättsvetenskap), Christer Ödberg (rättsvetenskap)	Projektets syfte var att ge en översikt av tidigare nationell och internationell forskning, samt att identifiera centrala intressekonflikter. Detta lades till grund för ett forskningsprojekt om lagstiftningens roll för ett samhällsekonomiskt effektivt utnyttjande av naturresurserna.
Hinder och möjligheter för hållbar jakt- och fisketurism i norra Sverige	Thomas Zobel (kvalitets- & miljöledning)	Projektets syfte var att identifiera hinder och möjligheter för att utveckla jakt- och fisketurism i norra Sverige.

Minority entrepreneurship och konsumtionskultur	Lars Elenius (historia)	Projektets syfte var att arbeta fram finansieringsansökningar för två forskningsprojekt. Det första rörde entreprenörskap bland minoriteter och då särskilt samiskt entreprenörskap. Det andra rörde främst konsumtionskulturen i Haparanda.
Utredning om kulturarvet – seminarier och forskningsprojekt i samverkan med kulturinstitutioner och företag	Lars Elenius (historia), Anna Lundgren (historia)	Projektets syfte var att undersöka möjligheterna att samarbeta mellan kulturinstitutioner och turismnäringen. Vid två seminarier diskuterades bl a förutsättningar för tvär- eller mångvetenskaplig forskning i samverkan mellan kulturinstitutioner och LTU.
Entreprenörskap i turismsektorn – ett pilotcase i samarbete mellan LTU och Rovaniemi	Mats Westerberg (entreprenörskap), Christina Stenbacka-Nordström (Inst. för musik och medier)	Projektets syfte var att genomföra en pilotstudie syfte för att få erfarenheter för att senare ev. kunna genomföra fortbildning för turismentreprenörer och turismfacilitörer i samarbete mellan LTU och universitet i Rovaniemi. I ”pilotcase” deltog studenter från Sverige, Finland, Lettland och Ungern.
European Joint Master in Tourism – in cooperation with Rovaniemi and Mallorca	Esmail Salehi-Sangari (ind marknadsföring och e-commerce)	Projektets syfte var att fortsätta arbetet med att etablera en internationell masterutbildning inom turism med LTU som en av parterna.
Developing a research school in tourism and experience production	Elena Ilichenko (ind marknadsföring och e-commerce)	Projektets syfte var att undersöka hur en forskarskola inom turism och upplevelseproduktion kan byggas upp med erfarenhet insamlad från tidigare forskarskolor, och då särskilt inom LTU.